

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

GULISTON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**“UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MALAKALI
MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING MUAMMO VA
YECHIMLARI: 5 E MODEL MOHIYATI, XORIJIY
TAJRIBALAR” MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMAN MATERIALLARI**

2026-YIL 22-23-MAY

**«GRAND KONDOR PRINT»
TOSHKENT – 2026**

UDK: 219.246:69.28:34

KBK: 122.215.148

T 097

DOI: <https://zenodo.org/records/20696033>

“Uzluksiz ta’lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari, (23-may 2026-yil). [To’plam]: – Toshkent: “GRAND KONDOR PRINT”, 2026 y., 1009 b.

Ushbu to’plamga 2026-yil 22-23-may kunlari Guliston davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti “Boshlang’ich ta’lim metodikasi” hamda “Maktabgacha ta’lim” kafedralarida “Uzluksiz ta’lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman qatnashchilarining ma’ruza materiallari kiritilgan. Ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plamida respublika oliy ta’lim muassasalarining professor-o’qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, magistrlar, doktorantlar, talabalarning ilmiy maqolalari o’rin olgan.

Taqrizchilar:

B.Abdullayeva – pedagogika fanlari doktori, professor

S.I.Qulmamatov – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul muharrir:

N.T.Misirova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dotsent.

M.Dj.Toshmatova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dotsent.

M.Berdiyeva – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi mudiri, p.f.f.d.(PhD), dotsent v.b.

D.A.Utanbayeva – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dosent v.b.

Tashkilotchilar:

D.M.Elmuratova – “Boshlang’ich ta’lim metodikasi” kafedrasi mudiri, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), professor v.b.

A.A.Bolibekov – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi.

Tahrir hay’ati:

A.Nizamov, X.Umarov, M.Toshmatova, M.Eshonqulova, M.Bayzakova, G.Umarova, D.Nosirova, G.Yusufaliyeva, K.Eshonqulova, D.Kurbanova, J.Ro’zimatov, G.Niyozova, N.Sulaymanova, G.Shoymatova, B.Xolyigitova, J.Sheranova, G.Xolmatova, Sh.Jabbarova, U.Bakirova.

Mas’ullar:

N.Abduraxmonova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), katta oq’ituvchi

M.Raimqulova – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi o’qituvchisi

To’plamda nashr etilgan maqola va tezislardagi ma’lumotlarning haqqoniyligiga mualliflar mas’uldirlar.

KIRISH

Jahon ta'lim tizimidagi islohotlar va zamonaviy talablarning oshishi, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuv va texnologiyalarni joriy etishni taqozo etmoqda. Ta'lim jarayoniga tatbiq etilayotgan innovatiya usullari samarasi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligi xarakteri va uning rivojlanganligi darajasiga bevosita bog'liq.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash borasida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida keng ko'lamli tadbirlar amalga oshirilmoqda. Uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida ta'lim samaradorligini oshirish, yukak pedagogik mahoratga ega kadrlar tayyorlash orqali sifatli ta'lim berish imkoniyatlarini kengaytirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biridir. Bu borada ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi pedagoglarning amaliyotdagi ko'nikmalarini mustahkamlash va ilmiy izlanuvchanlikni rivojlantirishga qaratilgan texnologiyalarni takomillashtirish hamda innovatsion faoliyatning turli darajalarini talab darajasida egallashlari uchun xorijiy tajribalarga asoslangan ta'lim muhitini, pedagogik sharoitlar va didaktik imkoniyatlarni ta'minlash o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Kadrlar salohiyati jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Malakali, bilimli va yuksak ma'naviyatli kadrlar jamiyatda innovatsion rivojlanishni ta'minlaydi, ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim rol o'ynaydi hamda davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, kadrlar salohiyatining yetarli darajada rivojlanmaganligi ijtimoiy tengsizlik, ishsizlik, boshqaruvdagi samarasizlik kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu esa jamiyat barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Jamiyat barqarorligini ta'minlashda kadrlar salohiyatini yuksaltirish masalasi faqat iqtisodiy yoki tashkiliy muammo bo'lib qolmay, balki chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmun kasb etadi. Chunki bu jarayon insonning bilim, tafakkur, qadriyatlar va ma'naviy dunyosining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Kadrlar tayyorlash tizimida zamonaviy yondashuvlarni joriy etish, ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash muhim vazifalardan hisoblanadi.

Shuningdek, kadrlar salohiyatini yuksaltirish jarayonida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish, uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Bu esa nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki jamiyatda ijtimoiy adolat, barqarorlik va farovonlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Guliston davlat pedagogika institutida o'tkazilayotgan "Uzluksiz ta'lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman mazkur yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy izlanishlarni muhokama qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini ishlab chiqish uchun muhim ilmiy maydon hisoblanadi. Ushbu anjuman doirasida kadrlar salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini, inson kapitalini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari, ta'lim tizimini

takomillashtirish, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish kabi masalalar keng qamrovda tahlil etiladi.

Mazkur anjuman materiallari uzluksiz ta'lim tizimida malakali kadrlar tayyorlashning dolzarb muammolarini chuqur o'rganish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, mazkur ilmiy-amaliy anjuman mamlakatimizda malakali kadrlar tayyorlash, zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajribalar asosida ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish yo'lida muhim ahamiyat kasb etadi.

Guliston davlat pedagogika instituti
rektori J.X.KARSHIBAYEV

ishtirok etadi. Janubiy Koreyada axborot texnologiyalar asosida o'qitish keng rivojlangan bo'lib, elektron platformalar va multimedia vositalaridan samarali foydalaniladi. Tadqiqot davomida xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda eng qulay natija berishi aniqlandi. Ayniqsa, axborot texnologiyalardan foydalanish, interaktiv metodlarni qo'llash, mustaqil ta'limni rivojlantirish va kreativ fikrlashni shakllantirish muhim manbaa ekanligi tasdiqlandi.

Muhokama. Xorijiy davlatlar tajribalari tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda bo'lajak pedagogning kasbiy kompetentligini rivojlantirish doimiy jarayon sifatida qaraladi. Bu jarayonda o'qituvchining nafaqat nazariy bilimlari, balki amaliy faoliyati, kommunikativ qobiliyati va innovatsion texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalari ham muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston ta'lim tizimida ham xorijiy tajribalarni milliy qadriyatlar va ta'lim standartlariga xos tarzda moslashtirgan tarzda joriy etish zarur.

Ayniqsa, pedagogik oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida raqamli platformalar, virtual laboratoriyalar, interaktiv dasturlar va amaliy treninglardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, xorijiy tajribalarni o'rganish orqali pedagoglarning kreativ fikrlashi, innovatsion faoliyati va kasbiy moslashuvchanligini rivojlantirish mumkin. Bu esa zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishda rivojlangan davlatlar tajribalaridan foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Rivojlangan davlatlar tajribasi asosida o'qituvchilarni innovatsion metodlar, raqamli texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuv asosida tayyorlash ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish orqali bo'lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligi, metodik mahorati va zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirish mumkin. Natijada boshlang'ich ta'lim tizimida keng faoliyat olib boradigan, kreativ va malakali bo'lajak sinf o'qituvchilari shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
2. Musurmonova O. Pedagogik kompetentlik asoslari. – Toshkent, 2020.
3. OECD Education Report. Teachers and School Leadership. – Paris, 2021.
4. Finland Education System and Teacher Training Programs. – Helsinki, 2022

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Jamshid Ro'zimatov

GDPI 2-bosqich tayanch doktoranti,

GDPI "Boshlang'ich ta'lim metodikasi" kafedrasi o'qituvchisi

Norbo'tayeva Ozoda

GDPI "Boshlang'ich ta'lim" yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya. Maqolada kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda tabiiy savodxonlikni rivojlantirish orqali tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari tadqiq etilgan. Tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv rivojlanish xususiyatlari, ularning atrof-muhitni anglashga bo'lgan tabiiy qiziquvchanligini tizimli izlanishga yo'naltirish masalalari tahlil qilingan. "Tabiiy fanlar" darsliklarining integrativ imkoniyatlari hamda o'quv jarayonida amaliy va loyiha usullaridan foydalanishning pedagogik shartlari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim yondashuvlari asosida o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va mustaqil fikrlashni shakllantirishning psixologik mexanizmlari bo'yicha xulosalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Tabiiy savodxonlik, tadqiqotchilik ko'nikmalari, boshlang'ich ta'lim, integrativ yondashuv, kognitiv rivojlanish, amaliy faoliyat, loyiha usuli, ilmiy dunyoqarash, kompetensiya.

Аннотация. В статье исследуются научно-теоретические основы формирования исследовательских навыков у учащихся младшего школьного возраста посредством развития естественнонаучной грамотности. В работе проанализированы особенности когнитивного развития младших школьников, вопросы направления их естественной любознательности в русло систематического научного поиска. Освещены интегративные возможности учебников по естественным наукам и педагогические условия использования практических и проектных методов в образовательном процессе. Также изложены выводы по психологическим механизмам формирования научного мировоззрения и самостоятельного мышления учащихся на основе современных образовательных подходов.

Ключевые слова: естественнонаучная грамотность, исследовательские навыки, начальное образование, интегративный подход, когнитивное развитие, практическая деятельность, метод проектов, научное мировоззрение, компетенция.

Abstract. The article investigates the scientific and theoretical foundations of developing research skills in primary school students through the enhancement of scientific literacy. The study analyzes the cognitive development characteristics of young learners and the methods of channeling their natural curiosity into systematic inquiry. It highlights the integrative potential of science textbooks and the pedagogical conditions for implementing practical and project-based methods in the educational process. Furthermore, conclusions are drawn regarding the psychological mechanisms of fostering a scientific worldview and independent thinking in students based on modern educational approaches.

Keywords: scientific literacy, research skills, primary education, integrative approach, cognitive development, practical activity, project-based method, scientific worldview, competence.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni, avvalo, ularning psixik rivojlanish qonuniyatlari bilan belgilanadi. Bu bosqichda bolalarda bilish jarayonlari — idrok, diqqat, xotira va

tafakkur — faol rivojlanish bosqichida bo'lib, ular tadqiqotchilik faoliyatini qabul qilish uchun qulay psixologik zamin yaratadi.

Psixologik tahlil shuni ko'rsatadiki, ushbu yoshda qiziquvchanlik va bilish ehtiyoji yetakchi omil hisoblanadi. Bolalar tabiat hodisalariga nisbatan tabiiy ravishda savollar qo'yadilar, bu esa tadqiqotchilik faoliyatining boshlang'ich nuqtasidir. Agar mazkur qiziqish maqsadli ravishda qo'llab-quvvatlansa, u izlanishga aylanadi; aks holda passiv qiziqish darajasida qolib ketishi mumkin.

Lev Semyonovich Vigotskiy[1] ta'limotiga asosan, bolaning rivojlanishi ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida kechadi. Uning "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasiga ko'ra, bola mustaqil bajara olmaydigan vazifalarni kattalar yordamida bajaradi va asta-sekin mustaqil faoliyatga o'tadi. Bu tadqiqotchilik ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirishda asosiy psixologik mexanizm hisoblanadi.

Psixologik jihatdan yana bir muhim omil – konkret-obrazli tafakkurning ustunligidir. Jean Piaget[5] nazariyasiga ko'ra, bu yoshda bolalar abstrakt fikrlashdan ko'ra, amaliy va ko'rgazmali faoliyat orqali bilimni yaxshiroq o'zlashtiradilar. Shu sababli tadqiqotchilik faoliyati ko'proq tajriba, kuzatish va amaliy harakatlarga tayanilishi lozim.

Shu bilan birga, emotsionallik va motivatsiya tadqiqotchilikning psixologik asosini tashkil etadi. Bolada ijobiy his-tuyg'u uyg'otilgan taqdirda, u faol izlanishga kirishadi. Demak, tadqiqotchilik faoliyati emotsional jihatdan rag'batlantiruvchi muhitda tashkil etilishi shart.

O'quvchilar olgan bilimlarini hayotiy vaziyatlarda qo'llashga harakat qiladilar. Shu bilan birga, o'z faoliyatini baholaydilar va tahlil qiladilar.

Bu bosqich tabiiy savodxonlikning yuqori darajasini ifoda etadi.

Metodik ta'minlash xususiyatlari

Kichik maktab yoshida ushbu jarayon quyidagi metodik shartlar asosida amalga oshadi:

Qisqa va aniq topshiriqlar — diqqatning beqarorligi hisobga olinadi

O'yin elementlari — tadqiqotchilikni qiziqarli qilish

Amaliy faoliyat ustuvorligi — tajriba va kuzatish asosida o'qitish

Ko'rgazmalilik — vizual vositalardan foydalanish

Guruhli ish — ijtimoiy o'rganishni ta'minlash

Ilmiy-metodik xulosa

Kichik maktab yoshida tadqiqotchilik ko'nikmalari tabiiy savodxonlikni rivojlantirish jarayonida qiziqish → kuzatish → tajriba → tahlil → xulosa → qo'llash ketma-ketligida shakllanadi. Bu jarayon psixologik qonuniyatlar va pedagogik ta'sirning uyg'unligida amalga oshadi.

Natijada o'quvchilarda:

mustaqil fikrlash,

ilmiy yondashuv,

muammoni hal qilish qobiliyati,

tabiatga ongli munosabat shakllanadi.

Bu esa ularni keyingi ta'lim bosqichlariga tayyorlashda muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etishda maktablar tajribasini tahlil qilish o'quvchilarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etish samaradorligini oshirish uchun bir qator psixologik-pedagogik shartlarni aniqlashga yordam berdi.

Psixologik holatlarga quyidagilar kiradi[3,4]:

1. O'quvchilarning ilmiy-tadqiqot faoliyatiga motivatsiyasini shakllantirish, bu tadqiqot faoliyatining o'quvchilar uchun ham, o'qituvchilar uchun ham shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatini tushuntirish uchun ma'ruzalar o'qishni nazarda tutadi; o'quvchilar muvaffaqiyatini ommalashtirish; olimlar bilan uchrashuvlar tashkil etish; maktab olimpiadalari, konferentsiyalar, ijodiy tanlovlar o'tkazish; rag'batlantirish tizimini ishlab chiqish va boshqalar.

2. Psixologik monitoring, treninglar. Bu erda maktab psixologining iqtidorli o'quvchilarni aniqlash va maktab o'quvchilarining shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish bo'yicha olib borayotgan ishlari, diagnostika natijalarini sharhlash va muhokama qilishda maktab o'qituvchilari bilan yaqin aloqada bo'lish juda muhimdir.

Pedagogik shartlarga quyidagilar kiradi:

1. Yuqori daraja ilmiy ijodkorlik va o'qituvchilarning pedagogik mahorati, o'quvchilarning ilmiy-tadqiqot faoliyati rahbarlari.

2. O'quvchilarning bilim saviyasini va intellektual tashabbuskorligini oshirish (nodavlat ta'lim muassasasida ishlash, turli loyihalarni ishlab chiqishda, ijodiy tanlovlarda qatnashish va h.k.)

3. Ta'limning noan'anaviy usullaridan foydalanish.

4. Ta'lim jarayoniga tadqiqot o'qitish texnologiyasini joriy etish.

5. Tadqiqot asoslari bo'yicha maxsus kurslar (tanlama, ijodiy seminarlar).

Ushbu psixologik-pedagogik shart-sharoitlardan maktab o'quvchilarining ilmiy-tadqiqot ishlari samaradorligini oshirishda foydalanish mumkin, bu nafaqat maktab, shahar va viloyatda olimpiadalar va ilmiy-amaliy konferensiyalar ishtirokchilari va sovrindorlari sonining ko'payishiga xizmat qiladi.

Natijada doimiy ravishda o'quvchi ta'lim muassasasida ta'lim olish jarayonida tadqiqotchilik bo'yicha quyidagi bir qator ishlarni bajaradi:

Mustaqil ravishda amaliy va laborotoriya mashg'ulotlarini bajaradi;

Tabiatda kichik tadqiqot ishlarini bajaradi;

Maktab tirik burchagida hayvonlarning yashash tarzini o'rganadi, tadqiq qiladi;

- kichik loyiha ishlarini bajaradi.

Shuningdek, masalan, 3-sinflarning "Tabiiy fanlar" dasrligining tahlilida keltirilishicha, "Yer sayyorasi" deb nomlangan 3-bobda koinot haqidagi bilimlar, yulduzlar, sayyoralar va yo'ldoshlar, kometa va asteroidlar, quyosh tizimi, kichik sayyoralar, ulkan sayyoralar, sayyoralarni qanday kuzatish bo'yicha yo'riqnomalar, yer sayyorasi, sayyoralarning ichki tuzilishi, materik va okeanlar, atmosfera, yil fasllari, sayyoralarning aylanishi, egilish o'qi, taqvim, kabisa yili, vaqt o'lchov birliklari, kun va tunning almashinishi, nima uchun yozda kunlarning uzoqroq bo'lishi, oy fazalari,

o'simliklar bahor va yoz fasllarida qanday holatda bo'lishi, o'simliklar kuz va qish fasllarida qanday holatda bo'lishi, hayvonlar bahor va yoz fasllarida nimalar qilishi, jonivorlar kuz va qish fasllarida qanday jon saqlashi haqidagi qiziqarli ma'lumotlar bilan boyitilgan. Bu bobni o'rganish davomida o'qituvchi bevosita bobning mazmunidan kelib chiqib, undagi darslar, amaliy mashg'ulotlar va laborotriya mashg'ulotlarini izchilliklik bilan o'rganib chiqish va bevosita o'quvchilarni mustaqil ishlash imkoniyati mavjud mavzular bilan tanishtirishi va uning yordamida o'quvchilarni tadqiqot ishlariga yo'naltirishga e'tibor qaratishlari so'raladi.[4]

O'quvchi tajriba-ishlarini bajarish davomida doimiy o'qituvchisi, ota-onalari bilan o'zaro hamkorlikda tadqiqot ishlarini rivojlantirishga erishib borishi katta imkoniyat yaratadi.

Tadqiqotchilikka yo'naltirish asnosida loyiha ishlari mavzularini oldindan o'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda kasbga yo'naltirish xususiyatlari asosida tanlashimiz maqsadga muvofiq. Bu borada o'quvchilarning ishni bajara olish ko'nikmalarini rivojlantirib borish va unga mas'uliyatli yondashishni talab qilish zarur. O'qituvchilar o'quvchilarning loyiha ishlarini amalga oshirish bosqichlarini doimiy nazorat qilib borish bilan birga, uni bajarish ko'nikmalarini rivojlanishini kuzatib boradi.

Har bir loyiha asosida ishlayotgan o'quvchining individual rejalari asosida haftada bir martalik uchrashuvlar tashkil etiladi. Tadqiqotchilik ishini tashkil etish o'quv rejasida ko'zda tutilgan o'quvchining sinfdan tashqari mashg'ulotlarida va to'garaklardagi faoliyati hisobiga amalga oshiriladi. Lekin hozirgi kunda kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ilmiy faoliyatga yo'naltirish dolzarb vazifalaridan biri bo'lib turgan bir vaqtda tadqiqot ishlari uchun alohida soatlar ajratish va bu borada o'qituvchilarning iqtidorli o'quvchilar bilan tashkil etilayotgan faoliyatini ham to'g'ri baholash va rag'batlantirish maqsadga muvofiq.

Zero, umumta'lim maktabidagi kichik tadqiqotchilar, birinchi galda ulardagi tadqiqotchilik ko'nikmalarini kompetensiyaga aylantirilishi, uni rivojlantirish uchun darsda, darsdan tashqari va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda boshlang'ich sinf o'quvchilarning har tomonlama bilim, ko'nikmaga ega bo'lishiga uchun asosiy poydevor quyilgan bo'lishi lozim.

Tadqiqot ishining dastlabki bosqichlarida, o'quvchilarning o'z ishlarini taqdimot qilish ko'nikmasi, savollar berish, berilgan savollarga javob qaytarish ko'nikmasi maxsus tashkil etilgan mashg'ulotlarida tushuntirib boriladi, o'rgatiladi.

Tajriba-sinov ishlarini o'tkazish davomida aniqlanishicha, 3-4-sinf o'quvchilarga o'qituvchilar bilan mustaqil bajarilgan tadqiqotini himoya qilish, uning bosqichlarini amalga oshirish biroz mrakkab jarayon hisoblanshini e'tiborga olgan holda, o'quvchida ko'nikma hosil bo'lishi uchun alohida vaqt ajratish maqsadga muvofiq. Bunda dastlabki bosqichda o'quvchi o'qituvchi bilan birgalikda tadqiqot ishini tahlil qilish kerak; - keyingi bosqichda - o'z ishining dastlabki himoyasi ko'rinishida o'z sinfdoshlari bilan muloqot qila olishi; - so'ngra kichik tadbirlarda o'zaro dastlabki tadqiqot ishidagi tayyorgarlik bo'yicha taqdimotlarini taqdim etish ko'nikmalari shakllantiriladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirishning yana bir bosqichi – bu o'quvchini tadqiqot ishini yozishga o'rgatish, birinchi navbatda – o'z ilmiy ishi natijasi bo'yicha kichik ilmiy maqolalar yozish san'atini tushuntirish va amalga oshirishdir. O'quvchilarni tadqiqotchilik faoliyatiga jalb etishning bunday metodikasi, tadqiqotchilik ishi ko'nikmalarini egallash, o'z ishini taqdim eta olishga o'rgatish va pirovardida o'z-o'zini boshqarish, egallagan bilim, ko'nikmasini taqdimoti asosida real namoyish etishga o'rgatish ko'nikmasini rivojlanib borishiga imkon beradi.

O'quvchilarni kichikligidan tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish asosida ular erishgan tadqiqot natijalari, tabiiy savodxonlikni rivojlantirish ishini amalga oshirish doirasida didaktik tizimi ishlab chiqiladi. Ya'ni o'quvchi tadqiqot ishlari umumiy o'rta ta'lim maktablarida mavjud ta'lim shakllarida amalga oshirishga imkoniyat yaratiladi. Bunda o'quvchining keyinchalik tadqiqot ishini davom ettirishi va unga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish uchun ularning erishgan yutuqlarini, natijalarini turli tanlovlarda namoyish etish, namuna sifatida ko'rsatish, maktab ma'muriyati, ustozlari tomonidan tez-tez e'tirof etilishi ham juda katta hissa bo'lib qo'shiladi.

Zero umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish, ularning ta'limning keyingi bosqichlarida tabiiy fanlarga qiziqtirish, tabiiy fanlar mohiyatini o'rganish ishlariga jalb etish imkoniyatini yuqori darajada oshiradi deb kafolatlashimiz mumkin.

O'qituvchi tomonidan ma'lum bir fan bo'yicha o'quv va tadqiqot faoliyatining o'zgaruvchan modellarining barcha to'plamini ijodiy modellashtirish bosqichida o'quvchining ushbu fan bo'yicha tadqiqot usulini bosqichma-bosqich o'zlashtirishi uchun etarli shart-sharoitlarni ta'minlash kerak, fanlararo, uslubiy, shaxsiy va ijodiy daraja. Ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish sharoitida tadqiqot usulini qo'llash chegaralari, birinchi navbatda, shaxsning qiymat-semantik makonining chegaralari, uning uslubiy va kommunikativ madaniyati bilan belgilanadi. Ushbu chegaralar o'qituvchi va o'quvchilarning muammoli, tadqiqot sharoitida samarali hamkorlikda yaratilishi sharti bilan kengaytirilishi mumkin, uning samaradorligi ularning ijodiy o'zini o'zi anglash va o'zini o'zi anglashga bo'lgan qiymat yo'nalishlarining mos kelishi darajasi bilan belgilanadi.

Samarali dastur tadqiqot usuli quyidagi didaktik tamoyillar bilan ta'minlanadi: shaxsiy ahamiyat, izchillik, yaxlitlik, ilmiy xususiyat, muammolilik, o'zgaruvchanlik, bir-birini to'ldirish. Shu bilan birga, bir tomondan, ular tadqiqot usulini qo'llash strategiyasini belgilaydi, ikkinchidan, ular uning shartlari. Tadqiqot usulini qo'llash samaradorligini sezilarli darajada oshirishga o'qituvchi tomonidan o'quv va tadqiqot faoliyatining maxsus intellektual va qiymat-semantik muhitini professional darajada barkamol yaratish yordam beradi. Natijada boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiiy savodxonlik namoyon bula boshlaydi.

Tabiiy savodxonlik asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishning mohiyati — o'quvchining tabiat haqidagi bilimlarini faqat o'zlashtirishi emas, balki ularni mustaqil ravishda izlanish, tadqiq qilish va amaliyotda qo'llash qobiliyatiga

aylantirish jarayonidan iborat. Bu jarayonda bilim, faoliyat va shaxsiy munosabat bir-biri bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Vygotskiy L. S. Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 1999. (Yaqin rivojlanish zonasi nazariyasi bo'yicha).
2. Ishmuhamedov R. J. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – T.: TDPU, 2005.
3. Azizxo'jayeva N. N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – T.: Cho'lpon, 2005.
4. O'zbekiston Respublikasi umumiy o'rta ta'lim muassasalarining 3-sinfi uchun "Tabiiy fanlar" darsligi. – T.: Respublika ta'lim markazi, 2022-2023.
5. Piaget J. The Psychology of the Child. — New York: Basic Books, 1969. (Kognitiv rivojlanish bosqichlari bo'yicha).

MILLIY VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANIB JISMONIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Eshonqulov O'ktam Rayimqulovich

Guliston davlat pedagogika instituti Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi kafedrasi katta o'qituvchisi p.f.b.f.d(PhD)

Abduyeva Mexriniso Navruzboy qizi

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilariga milliy o'yinlar orqali chaqqonlik va epchillikni rivojlantirish, o'quvchilarga o'zbek milliy o'yinlarini qanday ahamiyatga ega ekanligini va uni jismoniy tarbiyadagi o'rni qanday ekanligini, ularni tarbiyaviy ahamiyati bayon etilgan.

Kalit so'zlar: milliy o'yinlar, boshlang'ich ta'lim, chaqqonlik, epchillik, jismoniy tarbiya, harakatli o'yinlar, o'quvchi, tarbiya.

Maktab yoshidagi ya'ni boshlang'ich sinf o'quvchilarining eng sevimli darsi bo'lmish jismoniy tarbiya bolani sog'lom va barkamol holda voyaga yetishi uchun ko'maklashadi.

Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar serharakat, faol va juda qiziquvchan bo'ladi. Shu sababli ularni dars jarayonida harakatli va milliy harakatli o'yinlarga qiziktirish va jalb qilish muhimdir. Milliy o'yinlar bolalarni bo'sh vaqtlarini gajid va telefonlarda o'tqazmasligi uchun ularni bo'sh vaqtlarini mazmuni tashkil qilish har xil o'yinlar tashkil qilish bilan birga ularni jismoniy rivojlanishlariga va sog'lom bo'lishlariga yordam beradi. Qanday degan savolga bolalar yugurishadi, sakrashadi xullas harakatda bo'loshadi, sport bilan harakatda bo'lgan inson hech qachon kasal bo'lmaydi. O'yin davomida bolalarni vaxt o'tishi bilan chaqaloqligi, epchilligi va tezkor fikirlashi asta-sekin rivojlana boshlaydi.

Milliy o'yinlar bolalarni nafaqat sog'lom qiladi balki ularga odob-axloqni, axloqiy tarbiya manbai ham hisoblanadi. Chunki o'quvchilar o'yin jarayonida hamjihatlikni, bir birini fikrini hurmat qilishni, qo'llab quvvatlashni, tartib intizomni, qonun qoidalarga rioya qilishni o'rganadilar. O'quvchilar milliy o'yinlar bilan birga o'zbek millatining

14	<i>Abdurahmonova Kamola Erkin qizi.</i> MILLIY VA ZAMONAVIY INTERFAOL METODLAR ORQALI TALABALARDA MILLIY-NUTQIY ETIKET ELEMENTLARINI RIVOJLANTIRISH.	705
15	<i>Eshonqulova Kamola, Mahkamova Shahzoda.</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSIDA SUN'IIY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	712
16	<i>Bozorov O'g'iloy Kamilovna.</i> JAHON TA'LIM TIZIMI TARAQQIYOTIDA IJTIMOY-MADANIY KOMPETENSIYANING O'RNI.	714
17	<i>Xidirbayev Sherali Yeraliyevich.</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABA SHAXSIGA YO'NALTIRILGAN VA KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUVLARNI TAKOMILLASHTIRISH MAZMUNI.	716
18	<i>Ergasheva Jamila Dusbekovna.</i> INTERAKTIV PLATFORMALAR ASOSIDA TALABALARNING PEDAGOGIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI.	719
19	<i>Нузамов Алишер Баязович.</i> РОЛЬ, ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ МАЛОГО БИЗНЕСА В УЗБЕКИСТАНЕ.	722
20	<i>Nosirova Dilfuza Saydullayevna, Orziqulova Zaynura Muhammadqul qizi.</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH.	725
21	<i>Jamshid Ro'zimatov, Norbo'tayeva Ozoda.</i> KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH.	727
22	<i>Eshonqulov O'ktam Rayimqulovich, Abduyeva Mexriniso Navruzboy qizi.</i> MILLIY VA HARAKATLI O'YINLARDAN FOYDALANIB JISMONIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI.	733
23	<i>Kurbanova Dilrabo Xaitbayevna, Bahromova Sevinch.</i> TARBIYA FANINI O'QITISHDA AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH MODELI	735
24	<i>Jabbarova Shahodat Ibrohim qizi.</i> KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILARDA TABIATGA QIZIQISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA TADQIQOTCHILIKKA YO'NALTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.	739
25	<i>Xaytova Farida Kuchkarovna, Norkulova Jasmina Sodikovna.</i> INKLYUZIV TA'LIM JARAYONIDA O'YIN TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.	743
26	<i>Abdurazzakova Raykhan Musayevna.</i> PROBLEM IN KNOWING MODERN UZBEK CHILDREN'S ETIQUETTE.	747
27	<i>Shoymatova Gulnoza G'ulomjon qizi.</i> ZAMONAVIY JAMIYATDA EKOLOGIK TARBIYA: INSON VA TABIAT UYG'UNLIGINING ASOSI, AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI.	751
28	<i>Pulatova Dildora Soxibovna.</i> INTEGRATSIYA TUSHUNCHASI VA UNING TA'LIMDAGI O'RNI.	755
29	<i>Nomozov Davronbek Amanbay o'g'li.</i> TA'LIM JARAYONIDA KONFLIKTLARNING KELIB CHIQISHINI OLDINI OLISHDA PEDAGOGLARNING O'RNI.	75
30	<i>Nozima AKBAROVA.</i> LOYIHA METODINING MOHIYATI, TARIXIY RIVOJLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	762

**“UZLUKSIZ TA’LIM TIZIMIDA MALAKALI
MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING MUAMMO VA
YECHIMLARI: 5 E MODEL MOHIYATI, XORIJIY
TAJRIBALAR” MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMAN MATERIALLARI**

2026-YIL 22-23-MAY

Bosishga ruxsat etildi. 04.06.2026 y.
Qog`oz bichimi 60x84 1/16.
Times New Roman garniturasida terildi.
Ofset uslubida oq qog`ozda chop etildi.
Nashriyot hisob tabog`i 54. 5, Adadi 100. Buyurtma № 71
Bahosi kelishuv asosida

“BROK CLASS SERVIS” MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent shahar Zargarlik ko'chasi, Segizbayeva 10a.